

4/2

PRESSPROBLEM I USA

DE ENERGISKA IDÉDEBATTEN i USA under åren efter krigets slut har även omfattat pressens ställning i den moderna demokratin. Till de frågor som härvid trätt i förgrunden hör vad man helt allmänt kan kalla koncentrationstendensen. De dagliga tidningarnas antal har stadigt gått nedåt sedan bortåt fyrtio år, från 2.600 år 1909 till omkring 1.740 år 1947. Samtidigt har den totala upplagan stigit; den beräknas nu till över 50 miljoner. Typiskt för utvecklingen är att mellan de båda världskrigens slutår antalet tidningar sjönk med omkring 20 procent, medan upplagan steg med över 60 procent. Koncentrationen kan belysas även med andra uppgifter. Vid pass en femtedel av tidningarna ägs av "kedjor" med i genomsnitt fem tidningar var. I många städer av betydande storlek finns endast en tidning eller flera av samma ägare kontrollerade tidningar; i Minneapolis har ett och samma företag tre tidningar, i Springfield (Massachusetts) ger en företagare ut fyra tidningar, i Richmond ägs de båda tidningarna av en familj. Blott i 117 städer finns, enligt beräkning för ett år sedan, två eller flera konkurrerande tidningsföretag; i tio av unionens 48 stater existerar ingen konkurrens på detta område.

Till jämförelse kan nämnas att Sverige har 136 tidningar som utkommer sex eller sju gånger i veckan och att den totala upplagan av dessa tidningar är omkring 2,6 miljoner; med de tidningar som kommer 2-4 gånger i veckan blir upplagan något över tre miljoner. I proportion till folkmängden har alltså vårt land ett större antal tidningar än USA, medan den sammanlagda upplagan är ungefär densamma. En svensk dagstidning har genomsnittligt en upplaga av 19.000, en amerikansk av 30.000 exemplar.

Koncentrationstendensen har skarpt kritiserats, mest auktoritativt av den kommitté som arbetat under ledning av Robert Hutchins (rektor vid Chicagouniversitetet) och vars principbetänkande utkom för ett år sedan under titeln *A free and responsible press*. Nyckelorden i den-

ROY WILSON HOWARD

na kritik har varit kapitalvälde, standardisering och politisk likriktning. Alldeles särskilt har kedjesystemet angräpts som ett hot mot den variation och den konkurrens utan vilken pressfrihet finns blott i rent formell mening.

Att det ligger något riktigt och väsentligt i denna kritik torde de flesta som inte är personligen engagerade i systemet vara beredda att erkänna. Många tidningsägare är också principiellt motståndare till kedjebildning och handlar i överensstämmelse med denna uppfattning; som exempel kan nämnas ägarna till USA:s och sannolikt världens främsta tidning, *New York Times*. Därmed är emellertid icke sagt att kedjesystemet, såsom ofta påstås, med nödvändighet innebär en mera fullständig likriktning. Vid samtal med ett stort antal chefer och anställda inom koncerner av denna typ har jag fått ett starkt intryck av hur varierande situationen är även på detta område.

Den främste kedjeföraren har under senare år varit Roy Howard, som är högste ledare av 15-20 tidningar i skilda delar av unionen. Han utgår från att de till koncernen hörande tidningarna måste uppträda enligt stora nationella frågor, men att eljest tidningscheferna kan föra en självständig politik. Vid konferenser med chefredaktörerna en eller två gånger om året diskuteras de politiska huvudproblemen, och en viss linje fastslås; vid några tillfällen lär beslut ha fattats efter omröstning. Så t. ex. verkade alla Howard-tidningar för val av Roosevelt år 1932 och år 1936; 1940 och 1944 angrep de däremot Roosevelt, främst under hänvisning till grundsatsen att en amerikansk president inte bör fungera mer än två perioder. I lokala spörsmål — alltså när det gäller delstatlig och kommunal politik — är åter tidningsledarna obundna av direktiv från koncernledningen. Intet hindrade dem att förorda en demokrat till guvernörsposten i vederbörande stat samtidigt som Howardpressen bekämpade de-

koncernen Roosevelts kandidat — och det är betecknande för den amerikanska pressens hållning till partierna över huvud — att anslutningen till Howardkoncernen inte innebär någon parti-anslutning; vissa tidningar inom gruppen kan betecknas som partilösa, andra är normalt republikanska, andra åter är demokratiska.

Inom ett par andra kedjor som jag fått närmare upplysning om tycks läget vara ungefär detsamma. Henry Knight äger dels *Daily News* i Chicago, dels några mindre tidningar i Mellanvästern. Han medarbetar regelbundet själv i sina tidningar med en allmänt hällan ledare i veckan. Vid regelbundna konferenser mellan tidningsägaren och chefredaktörerna utformas det politiska dagsprogrammet; båda parterna påstår att man nästan alltid kommer överens efter debatt — varvid än den ena, än den andra partens mening blir bestämmande —, men ägarens uppfattning är i sista hand avgörande. Förra demokratiska presidentkandidaten Cox kedja omfattar fem tidningar i Ohio, Georgia och Florida; ägaren konsulteras i centrala frågor, men tidningscheferna är, påstås det, självständiga "till 90 eller 95 procent" när det gäller politiska ställningstaganden.

Enligt samstämmiga uppgifter är Randolph Hearsts stora men under senare år försvagade tidningskedja styrd på ett helt annat sätt. Ägaren ingriper, liksom flera av de brittiska tidningslorderna, med ständiga, i napoleonsk stil avfattade direktiv, och de enskilda tidningarnas chefer framstår därför som blotta verkstälare av kedjeledningens planer. Det är likväl icke främst på denna grund som Hearstpressen har så dåligt anseende. Detta beror huvudsakligen dels på sensationsmakeriet, som i och för sig gör nyhetsförmedlingen skev och ensidig, dels på att man hänsynslöst framhäver respektive undertrycker nyheter av politiska skäl. Vid ett tillfälle hade jag själv erfarenhet av hur otroligt ogenerat denna metod tillämpas; några i förbigående fallda ord i en intervju slogs i förvrängd form upp som det väsentliga, medan en rad uttalanden som inte var politiskt tilltalande totalt förbigicks.

Vad koncentrationstendensen i det hela angår har den försvarare likväl som angräpare bland tidningsmän och tidningsforskare. Den har, säger man, gjort tidningarna mera självständiga gentemot annonsörer och andra utomstående intressen. Förut var det vanligt att reklamartiklar av olika slag infördes mot betalning, nu förekommer sådant blott i rena undantagsfall i vissa småtidningar. Den har också möjliggjort förbättringar i fråga om teknik och reportage; endast tidningar med stora upplagor och stora inkomster kan hålla sig med moderna pressar och goda korrespondenter. Många tidningsmän förklarar att bristen på konkurrens i vissa hänseenden är till fördel: den på en gång kräver och möjliggör objektivitet, tolerans och hänsynstagande till den allmänna opinionen. Det påpekas också att monopolställningen nästan alltid är osäker; även om endast en tidning eller tidningskoncern finns i en viss stad, finns tidningar från andra städer att köpa, och en illa skött lokal tidning har därför svårt att reda sig. Dessa motivering är dock föga hållbara när det

gäller en så extrem koncentration som den i ett stort antal amerikanska städer genomförda. Att en stad av Stockholms eller Göteborgs storlek endast har en tidning — eller ett par av samma koncern utgivna tidningar — kan icke på så allmänna skäl visas vara rimligt; förhållandet måste leda till ett farligt försvagande av debatten.

I USA är det — vilket i viss mån framgår av vad redan sagts — långt vanligare än hos oss att ledningen av en tidning delas mellan en ägare, som inte skriver men som arbetar i tidningen som "publisher" eller ekonomidirektör, och en chefredaktör. Variationerna inom denna ram är mycket stora. I regel synes ägaren vara den även i politiska frågor bestämmande. Stundom är detta förhållande utomordentligt markerat; ledarskribenten i New York Daily News — nyligen föremål för en artikel i The New Yorker — skriver helt enkelt på beställning efter de linjer som ägaren dagligen utstakar. I andra fall, och det är sannolikt långt vanligare, utformas ståndpunkterna vid en konferens där ägaren har sista ordet, eller ock bestämmer chefredaktören utom i särskilt viktiga och tvistiga frågor, som hänskjuts till ägaren. Endast i undantagsfall, särskilt då chefredaktören genom framstående egenskaper identifierats med tidningen, synes ägaren helt avstå från politiska direktiv och även i centrala frågor låta chefredaktörens mening gälla. Att i stort sett ägare som inte är journalistiskt verksamma har större politiskt inflytande inom tidningen än vi är vana vid i Sverige står utom tvivel. En följd härav är att de amerikanska chefredaktörerna i allmänhet är vida mindre kända än kolumnisterna — de sistnämnda har såsom stjärnskribenter stor självständighet och är i regel oförhindrade att ge uttryck åt andra åsikter än tidningsledningens. Därför uppstår — det bör annoteras till den amerikanska pressens förtjänst — ett slags debatt inom en och samma tidning som knappast förekommer i Sverige.

Den amerikanska pressen anklagas ofta för konservatism och kapitalis-

tisk inriktning. Sätillvida är denna beskyllning riktig som i USA — liksom i andra länder — den privatägda pressen tenderar att i ekonomisk-sociala frågor vara mindre radikal än folkmajoriteten. Bekant är att Franklin Roosevelts sociala reformkrav hade relativt svagt stöd i pressen; vid strejker och liknande konflikter är det stora flertalet tidningar benägna att ställa sig på arbetsgivarnas sida. Ofta överbetonas dock konservatismen i den amerikanska pressen. Europeiska iakttagare ser gärna i den nästan totala frånvaron av socialistiska tidningar

något abnormt — de beaktar inte att socialism i USA är något sällsynt, även bland arbetarna. Det bör också understrykas att pressen i andra frågor, särskilt minoritetsfrågorna, i stort sett verkar i liberal och framstegsvänlig anda. Den fördomsfullhet och intolerans som här dominerar stora delar av befolkningen möter i jämförelsevis ringa utsträckning i tidningarna — detta är en av förutsättningarna för den strävan till utjämning och likställighet som för närvarande präglar amerikansk politik.

Herbert Tingsten